

Overpeinzingen

André Bindenga

Hoe denkt een accountant die over afzienbare tijd met pensioen gaat, over de huidige stormen rond het accountantsberoep? Aangezien schrijver dezes in die situatie verkeert, kan hij ten minste drie mogelijkheden naar voren brengen.

In de eerste plaats zou hij met verlangen kunnen uitkijken naar dat moment van uittreden uit de actieve beroepsbeoefening over ruim een jaar en daarbij de verzuchting slaken dat hij blij is dat hij het vervolg van de stormen niet meer hoeft mee te maken.

In de tweede plaats zou hij met genoegen kunnen terugdenken aan de tijd van veertig jaar geleden, toen er nog geen sprake was van stormen en de wereld van accountants nog rimpelloos was.

In de derde plaats zou hij zich kunnen afvragen wat de oorzaken van de stormen zijn en daarbij proberen te bedenken of er middelen zijn om de stormen tot bedaren te brengen. Hij zou dan nog een bescheiden bijdrage kunnen leveren aan oplossingen.

Ik meen dat ik tot de derde categorie behoor en zal in deze column enkele overpeinzingen weergeven.

Hoe zijn accountants ontstaan? Zonder hierover nu een uitgebreide wetenschappelijke analyse te geven, kan worden gesteld dat er in de maatschappij behoefte was aan een onafhankelijk en deskundig oordeel over financiële informatie. Het ging dan vooral om die informatie die als een financiële verantwoording

Prof. Dr. A. J. Bindenga is hoogleraar accountancy aan de Erasmus Universiteit Rotterdam en partner van Ernst & Young. Hij was voorzitter van de Raad van Bestuur en voorzitter van het Nederlands Instituut van Registeraccountants.

werd verstrekt door het management van organisaties aan belanghebbenden buiten de organisatie, in het algemeen de externe kapitaalverschaffers. De functie van de accountant staat of valt dus met het blijven bestaan van die behoeften van belanghebbenden buiten de organisatie. In verheven termen werd in Nederland wel gesproken van de behoeften van het maatschappelijk verkeer. Verheven of niet, de accountantsfunctie heeft zijn wortels niet in het dienen van de te controleren organisatie, de directe cliënt, maar in het dienen van het publiek belang. Het uitoefenen van deze functie is toegevalen aan zelfstandig gevestigde deskundigen of, zoals wij dat vroeger wel formuleerden, aan vrijeberoepsbeoefenaren of professionele deskundigen.

Een niet onbelangrijk kenmerk van dit soort mensen was dat voor hen het verlenen van de dienst primair was. Anders gezegd: het leveren van de prestatie gaat boven het particulier opbrengstbelang. Men sprak ook wel van anti-commercialiteit.

Een belangrijk aspect van de uitoefening van de accountantsfunctie is dat traditioneel de dienstverlening ten behoeve van het publiek belang wordt betaald door de organisaties, waarover dat onafhankelijk oordeel wordt verlangd. Ik geloof dat hier de oorzaak van de gesignaleerde stormen ligt. Waarom was dit vroeger geen probleem en nu wel?

Ik zal proberen hier een kort en bondig antwoord op te geven. Enkele tientallen jaren geleden hadden vrijeberoepsbeoefenaren een andere status dan nu. Hun werk werd niet bekritiseerd en hun rekeningen werden zonder discussie geaccepteerd. Dat is nu wel anders. Dit heeft betrekking op artsen, advocaten, notarissen en ook op accountants. Hoe men hierover ook mag denken, op zich is het afdalen uit de ivoren toren door vrijeberoepsbeoefenaren niet problematisch als zij diensten verlenen aan slechts één partij, de directe cliënt. Dit geldt voor bijvoorbeeld artsen en advocaten, maar niet voor accountants die hun functie juist ontlene aan het niet dienen van één partij.

Zie hier het probleem: de ontsokkeling van het vrije beroep heeft een grote invloed op de financiële relatie tussen cliënt en beroepsbeoefenaar, en de accountant komt daardoor in de tang.

Misschien zou dit probleem oplosbaar zijn geweest, ware het niet dat er een andere tendens bij is gekomen, namelijk de vergaande commercialisering van het accountantsberoep.

Wat jaren geleden voor onmogelijk werd gehouden, is werkelijkheid geworden. De multidisciplinaire dienstverlening is tot grote hoogte gestegen. Zelfs als men management consultancy, een tak van sport die de Big Five toch aan het afstoten zijn, buiten beschouwing laat, blijft er een groot scala aan 'non-audit-services' over. Wat te denken van interim-management, corporate finance services, corporate treasury services, internal audit services, risk management services, et cetera.

Het meest opmerkelijke van dit verschijnsel is dat de openbare accountants, werkzaam in dezelfde organisatie, worden ingeschakeld bij het 'verkopen' van deze diensten aan hun 'audit-clënten'. Het fameuze woord hiervoor is al lange tijd ingeburgerd: 'cross selling'. Wat draagt bij aan je carrière in de accountantswereld? Juist! Door uitermate goed te zijn in het verkopen van non audit services! Ondanks alles zouden de accountants echter best nog hun eigenlijke functie goed kunnen blijven vervullen. Het onafhankelijke oordeel dat van hen wordt vereist over financiële verantwoordingen van 'audit-clënten', kan ook onder de gewijzigde omstandigheden op een verantwoorde wijze worden verkregen. Onafhankelijkheid is immers een geesteshouding, die niet hoeft te worden beïnvloed door

druk van de organisatie waarbinnen men werkt. Helaas denkt de buitenstaander hier anders over!

Financiële pers, politici, regelgevers, toezichhouders en kapitaalverschaffers menen dat er verandering in de situatie moet komen. Sommigen gaan hier ver in en stellen dat er een einde moet komen aan de zelfregulering en willen zelfs dat de uitoefening van de accountantsfunctie door overheidsambtenaren gaat plaatsvinden.

Ik denk dat dit niet de oplossing is. De controle van financiële verantwoordingen door onafhankelijke professionele deskundigen heeft zijn bestaansrecht bewezen. Wat zijn dan wel oplossingen?

Misschien kan de geloofwaardigheid bij het publiek terugkomen als de audit uit de commerciële organisaties van de kantoren wordt gelicht. Zij kunnen zelfstandig verder gaan en de financiële band met de non-audit services wordt doorgesneden. De commerciële aanpak vergt ook een andere attitude dan de controleaanpak. Laat beide onafhankelijk van elkaar doorgaan. Ter verdere verhoging van de geloofwaardigheid zou ook de directe financiële band tussen controleur en gecontroleerde kunnen worden verbroken. Hoe dat moet, kan ik in het bestek van een column niet verder uitwerken. Vanzelfsprekend is het dan nodig dat er een soort centraal orgaan komt, waar accountants hun rekening indienen en waaraan te controleren organisaties een nader vast te stellen bedrag moeten betalen.

Ik ga maar niet verder met overpeinzen. Beroepsbeoefenaren die over afzienbare tijd met pensioen gaan, moeten het overlaten aan de jongere generatie. Maar zij mogen wel mijmeren! ■